

Захарова Т.В.

асистент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
готельно-ресторанної справи та туризму,
Вінницький національний аграрний університет

Фуштей Л.Л.

аспірант,
Вінницький національний аграрний університет

Zakharova Tetiana, Fushtei Liudmyla

Vinnitsia National Agricultural University

**ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ
ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ПІДПРИЄМСТВ**

У статті обґрунтовано підходи щодо прийняття рішень з управління зобов'язаннями в умовах необхідності збільшення активів за видами економічної діяльності України. Доведена можливість використання кореляційно-регресійного аналізу для визначення найбільш сприятливих варіацій (за щільністю зв'язку) між результативним показником (видів активів) та виробничими факторами (видами пасивів). Застосовано метод аналізу середовища функціонування для виявлення максимально можливого скорочення поточних і довгострокових зобов'язань та максимально можливого збільшення обсягу оборотних активів. Установлено, що найбільш ефективним видом економічної діяльності внаслідок збільшення оборотних активів в Україні була діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (0,90), найменш ефективним – сільське, лісове та рибне господарство (0,47); найбільш ефективним видом економічної діяльності від зменшення зобов'язань є діяльність у сфері освіти (0,93), а найменш ефективним – охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (0,44). Результати дослідження можуть бути використані під час планування сталого розвитку різних видів економічної діяльності.

Ключові слова: зобов'язання, активи, види економічної діяльності, суб'єкти господарювання, прибуток, ефективність.

Постановка проблеми. Економічний розвиток країни займає ключове місце у глобальних змінах світового господарства. Тому ключовими стають можливості національних економік щодо стабільного розвитку. Формування активів господарюючого суб'єкта відбувається у процесі розвитку національної економіки держави. Як наслідок, уряд повинен враховувати особливості кожного виду економічної діяльності залежно від можливостей створювати активи, досягати прибутковості та задовольняти потреби суспільства.

Потреби суспільства є головним чинником, заради якого держава формує прибуток та збільшує активи, однак економічна доцільність та наявна практика конкурентної боротьби доводять, що можливості різних галузей нерівні, а тому постає завдання знаходження та реалізації підходів до визначення рівня достатності ресурсів та виправданості досягнутого результату. В умовах сучасних економічних відносин не завжди доцільність розвитку тих чи інших видів економічної діяльності слід розглядати з погляду величини прибутку. Фінансовий результат лише відображає тимчасовий успіх і не дає змоги вести мову про наявні тенденції в національній економіці.

Виходячи з наведеного, оцінювання тенденцій розвитку національної економіки слід проводити на основі відносних показників – через співвідношення активів та пасивів балансу з урахуванням методу аналізу середовища функціонування.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Діяльність суб'єкта господарювання можлива за наявності ресурсів – власних та позичених коштів. Значення останніх є особливо важливим, оскільки в умовах ринкової економіки розвиток економічної діяльності можливий за наявності запозичень, що створюють зобов'язання.

У вітчизняній та закордонній практиках є багато визначень щодо природи виникнення зобов'язань. Б. Нідлз, Х. Андерсон та Д. Колдуелл вважають, що зобов'язання виникають у результаті здійснення фірмою різних угод і є юридичною основою для подальших платежів за товари чи надані послуги [1]. В.Ф. Палій, В.В. Палій акцентують, що зобов'язання підприємства – позиковий капітал, який необхідно повернути кредиторам у встановлені терміни, як правило, з відсотками, які зумовлені договорами за його використання. [2]. С.Дж. Грей дотримується погляду

про необхідність відображення умовного зобов'язання за балансом. [3]. Д. Стоун вважає, що зобов'язання – це те, що володіє вартістю і що взяла в борг людина або компанія.

Зобов'язання є проблемою для суб'єкта господарювання, тому постає необхідність їх скорочення з урахуванням впливу на обсяг активів, а тому оцінювання зобов'язань слід проводити як вимірювання ефективності – через здатність зменшити зобов'язання та збільшити активи. А. Нілі зазначив, що в академічному співтоваристві дослідження в галузі визначення ефективності діяльності здійснюють представники функціонально різних галузей знань. Спеціалісти таких напрямів, як облік, економіка, управління людськими ресурсами, маркетинг, операційний менеджмент, психологія і соціологія, – усі вони вивчають цю проблему [5, с. 2].

Оцінці ефективності управління активами та пасивами, а також їх складникам присвячені праці багатьох учених. Зокрема Р.А. Чемчикаленко, О.Є. Майборода та А.В. Люткіна досліджують безпосередньо проблему ефективності управління активами та пасивами підприємств [6]. О. Круковська досліджує питання формування первісної вартості запасів власного виробництва [7]. Капітал як сукупний потенціал підприємства був досліджений у праці І. Демянюк, Д. Воробей [8]. Дебіторська та кредиторська заборгованості як основні регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства висвітлені у праці Н.Л. Марусяк [9]. Питанням управління кредиторською заборгованістю як фактору забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства присвячена праця О.М. Губарик, А.В. Губан [10]. Серед зарубіжних учених питання ефективності управління активами та пасивами вивчали R. Black, K. Brown, and Moloney J. [11], S. Gerd [12], V. Rensburg, J. Singleton Janse [13]. Управлінню зобов'язаннями та активами присвячені праці D. Mehta, H. Gay-Fung [14] та Yu. Romanuyuk [15]. Облік справедливої вартості фінансових зобов'язань висвітлено у праці W. Marsha [16].

Матеріали і методи. Метою статті є визначення та реалізація підходів до управління зобов'язаннями в умовах необхідності формування активів за видами економічної діяльності в економіці України через забезпечення максимальної ефективності шляхом зменшення зобов'язань та збільшення активів.

Використання методу аналізу середовища функціонування дає змогу побудувати межу виробничих можливостей суб'єкта господарювання та оптимізувати результативний показник, яким, як правило, є обсяг реалізованої продукції та фактори виробництва (капітал та робоча сила). Цей метод ґрунтується на використанні системи координат, де по осях абсцис та ординат наносяться відносні показники – коефіцієнти покриття доходом від реалізації продукції витрат на робочу силу та капітал (L / Y та K / Y), де Y – дохід від реалізації продукції, L – витрати на робочу силу; K – витрати на капітал.

Виклад основного матеріалу. Принципи методу аналізу середовища функціонування прийнятно використовувати для оцінювання необхідності формування активів господарюючих суб'єктів та оптимізації їхніх пасивів. Використовуючи дані Державної служби статистики України [17], розглянемо розділи активів та пасивів суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (КВЕД – 2010) (табл. 1).

Враховуючи, що метод аналізу середовища функціонування передбачає використання виключно позитивних значень для оцінювання ефективності, з наведеної сукупності необхідно виключити такі види економічної діяльності, як будівництво, тимчасове розміщування й організація харчування, операції з нерухомим майном, оскільки їхні значення власного капіталу від'ємні.

На основі даних п'ятнадцяти видів економічної діяльності визначимо рівняння регресії та коефіцієнти кореляції для наявної сукупності даних (Y – величина необоротних та оборотних активів, X – величина власного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень, поточних зобов'язань і забезпечень) (табл. 2).

Усі види економічної діяльності мають різні особливості виробництва продукту, надання послуг, а також формування витрат. Враховуючи неможливість у звичайному режимі порівнювати діяльність підприємств переробної промисловості з діяльністю закладів освіти, використаємо підхід, що запропонований Г. Дебре [18] та М. Дж. Фарреллом [19], зміст якого полягає в тому, що прийнятним методом порівнянь між наведеними видами економічної діяльності є граничний метод досягнення ефективності. У цьому контексті повністю виправданими є показники аналізу, оскільки орієнтованість на прибуток не є визначальною для усіх суб'єктів господарювання. Наприклад, заклади, що надають освітні, медичні, послуги, послуги у галузі мистецтв, не завжди спрямовані на формування прибутку.

Зважаючи на вказані особливості та аналізуючи зв'язки, що мають найвищий коефіцієнт кореляції, побудуємо коефіцієнти покриття оборотними активами поточних зобов'язань (ПЗ / ОА) та довгострокових зобов'язань (ДЗ / ОА) для п'ятнадцяти видів економічної діяльності (табл. 3).

Користуючись цими коефіцієнтами, можна здійснити визначення ефективності формування оборотних засобів та ефективності забезпечення поточних і довгострокових зобов'язань (рис. 1). Вісь абсцис сформована за значеннями коефіцієнтів покриття оборотними активами поточних зобов'язань, вісь ординат – за значеннями коефіцієнтів покриття оборотними активами довгострокових зобов'язань.

Номерами кожного виду економічної діяльності відмічені усі позиції на графіку (рис. 1). Лінія 9-1-15 – лінія ефективності від зменшення поточних та довгострокових зобов'язань. Лінія 9-14-15 – лінія ефективності від збільшення оборотних активів.

Коефіцієнт, що характеризує ефективність від зменшення зобов'язань, розраховується через спів-

Показники балансу підприємств України за видами економічної діяльності, 2019 р., млн грн

№ з/п	Вид економічної діяльності	Необоротні активи, (НА)	Оборотні активи, (ОА)	Власний капітал, (ВК)	Довгострокові зобов'язання і забезпечення, (ДЗ)	Поточні зобов'язання і забезпечення, (ПЗ)
1	Сільське, лісове та рибне господарство	272513,7	639025,2	436337,7	59080,5	416146,2
2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	293832,1	279377,1	184964,1	78106,7	310165,3
3	Переробна промисловість	583778,4	1194397,9	118708,5	329400,3	1330491,8
4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	437626,2	289741,8	215713,3	170961,0	340869,3
5	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	45737,8	17487,6	30041,3	10370,0	22831,9
6	Будівництво	115884,1	253823,1	-20102,4	104965,0	285343,0
7	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	276868,8	1715815,4	26231,7	295140,6	1671853,9
8	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	784171,7	217451,3	612569,1	143404,2	245836,5
9	Тимчасове розміщення й організація харчування	24601,9	14725,9	-2712,3	17861,6	24206,3
10	Інформація та телекомунікації	81216,5	66555,3	28524,8	45916,7	75197,5
11	Фінансова та страхова	117962,1	233166,6	2301,7	92244,1	134627,0
12	Операції з нерухомим майном	356086,3	239267,9	-24238,7	250585,3	369700,3
13	Професійна, наукова та технічна діяльність	589283,0	385866,1	488446,3	83496,9	403256,6
14	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	279204,8	84421,4	221003,0	33297,7	109652,7
15	Освіта	2126,4	1087,5	2067,2	105,5	1041,3
16	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	10696,1	5176,5	4662,9	4254,0	6956,2
17	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	27541,0	9816,0	9358,0	11480,6	16525,0
18	Надання інших видів послуг	4151,9	3614,8	2621,9	306,7	4838,2

Джерело: побудовано на основі показників балансу підприємств за видами економічної діяльності, 2019 р.

Рівняння регресії та коефіцієнти кореляції залежності активів від обсягу власного капіталу, величин довгострокових та поточних зобов'язань у розрізі підприємств України за видами економічної діяльності, 2019 р.

Показники	Власний капітал	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	Поточні зобов'язання і забезпечення
Необоротні активи	$Y = 1,0032X + 94366$ $R = 0,81$	$Y = 1,5207X + 116150$ $R = 0,63$	$Y = 0,2257X + 177194$ $R = 0,45$
Оборотні активи	$Y = 0,1854X + 313407$ $R = 0,07$	$Y = 4,2001X - 37265$ $R = 0,88$	$Y = 0,9816X + 9757,3$ $R = 0,99$

відношення таких відстаней (на прикладі позиції 4 «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря»): 0А / 0А. Коефіцієнт, що характеризує ефективність від збільшення оборотних активів, розраховується через співвідношення таких відстаней (на прикладі позиції 4 «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря»): 0А / 0С. Таким чином, лінія 9-15 є лінією, що розділяє дві лінії ефективності у двох спільних для них позиціях 9 (Фінансова та страхова діяльність) та 15 (Надання інших видів послуг). Точка В – оптимальна позиція ефективного використання оборотних активів та забезпечення зобов'язань.

Позиції ефективних видів економічної діяльності мають коефіцієнт, що дорівнює одиниці. Найбільш ефективним видом економічної діяльності внаслідок збільшення оборотних активів є діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (позиція 11, коефіцієнт 0,90), найменш ефективним – сільське, лісове та рибне господарство (позиція 1, коефіцієнт 0,47) (табл. 4).

Найбільш ефективним видом економічної діяльності від зменшення зобов'язань є діяльність у сфері освіти (позиція 12, коефіцієнт 0,93), найменш ефективним – охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (позиція 13, коефіцієнт 0,44) (табл. 4).

Коефіцієнти управління зобов'язаннями та формування оборотних активів за суб'єктами господарювання за видами економічної діяльності є проєкціями позицій неефективних видів економічної діяльності на лініях 9-1-15 та 9-14-15 (наприклад, точки А та С для виду економічної діяльності «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря») (табл. 5). Розрахунок проєкції позицій дає змогу визначити коефіцієнти як за поточними, так і за довгостроковими зобов'язаннями.

Знаючи коефіцієнти управління зобов'язаннями та формування оборотних активів, можна розрахувати

значення зобов'язань та оборотних активів суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (табл. 6). Наприклад, для позиції четвертого виду економічної діяльності «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» алгоритм розрахунку можливості скорочення довгострокових зобов'язань при цьому показнику оборотних активів буде таким:

– величина довгострокових зобов'язань виходячи з максимально прийняттого коефіцієнта управління зобов'язаннями у розрахунку величини оборотних активів: $DЗ = 0,58 * 289741,8 = 168050,2$ млн грн;

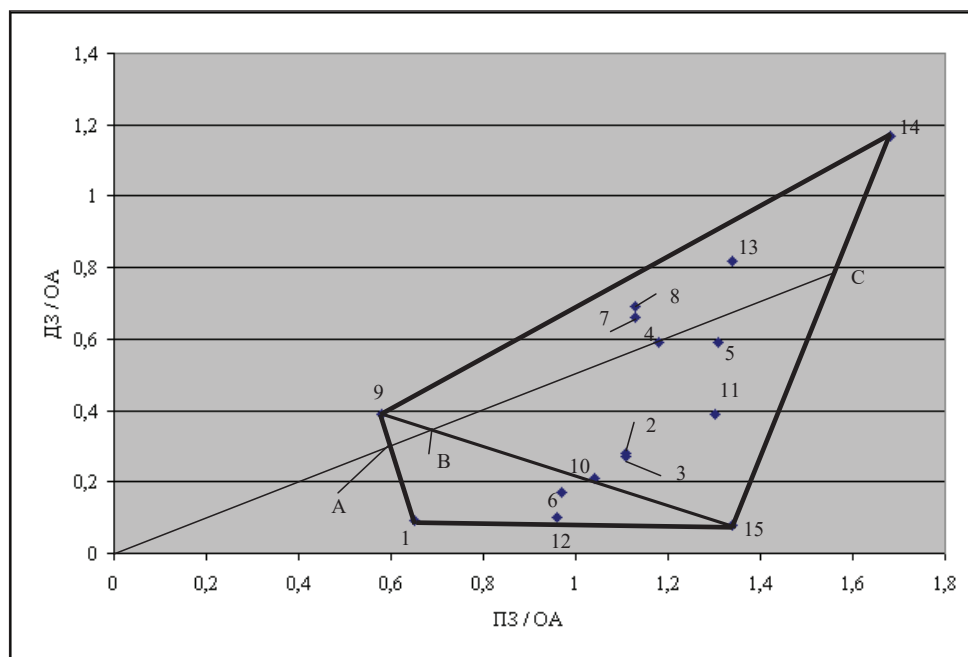

Рис. 1. Аналіз варіантів формування обсягу оборотних активів через вплив поточних та довгострокових зобов'язань у підприємствах України за видами економічної діяльності, 2019 р.

Таблиця 3

Коефіцієнти покриття оборотними активами довгострокових та поточних зобов'язань підприємств України за видами економічної діяльності, 2019 р.

№ п/п	Вид економічної діяльності	ПЗ / ОА	ДЗ / ОА
1	Сільське, лісове та рибне господарство	0,65	0,09
2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1,11	0,28
3	Переробна промисловість	1,11	0,27
4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1,18	0,59
5	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	1,31	0,59
6	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,97	0,17
7	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1,13	0,66
8	Інформація та телекомунікації	1,13	0,69
9	Фінансова та страхова	0,58	0,39
10	Професійна, наукова та технічна діяльність	1,04	0,21
11	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,30	0,39
12	Освіта	0,96	0,10
13	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,34	0,82
14	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1,68	1,17
15	Надання інших видів послуг	1,34	0,08

Ефективність суб'єктів господарювання України за видами економічної діяльності, 2019 р.

№ п/п	Вид економічної діяльності	Коефіцієнт, що характеризує	
		Ефективність від збільшення оборотних активів	Ефективність від зменшення зобов'язань
1	Сільське, лісове та рибне господарство	0,47	1,00
2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,78	0,57
3	Переробна промисловість	0,78	0,57
4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,75	0,51
5	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	0,86	0,46
6	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,70	0,66
7	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,70	0,51
8	Інформація та телекомунікації	0,69	0,52
9	Фінансова та страхова	1,00	1,00
10	Професійна, наукова та технічна діяльність	0,75	0,62
11	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,90	0,48
12	Освіта	0,70	0,93
13	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,81	0,44
14	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1,00	1,00
15	Надання інших видів послуг	1,00	1,00

Таблиця 5

Коефіцієнти управління зобов'язаннями та формування оборотних активів у розрізі суб'єктів господарювання України за видами економічної діяльності, 2019 р.

№ п/п	Вид економічної діяльності	Коефіцієнт управління зобов'язаннями у розрахунку величини оборотних активів		Коефіцієнт формування оборотних активів у розрахунку величини зобов'язань	
		довгостроковими	поточними	довгострокових	поточних
1	Сільське, лісове та рибне господарство	-	-	0,18	1,36
2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,16	0,62	0,36	1,42
3	Переробна промисловість	0,15	0,64	0,30	1,41
4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,58	0,85	0,78	1,55
5	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	0,27	0,60	0,68	1,53
6	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,10	0,64	0,24	1,39
7	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,33	0,58	0,93	1,61
8	Інформація та телекомунікації	0,35	0,59	0,99	1,63
9	Фінансова та страхова	-	-	-	-
10	Професійна, наукова та технічна діяльність	0,13	0,64	0,27	1,40
11	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,18	0,63	0,42	1,45
12	Освіта	0,08	0,78	0,15	1,36
13	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,35	0,59	0,99	1,63
14	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,39	0,58	-	-
15	Надання інших видів послуг	-	-	-	-

– можливість скорочення довгострокових зобов'язань при цьому показнику оборотних активів: $170961,0 - 168050,2 = 2910,8$ млн грн.

Аналогічно роблять розрахунки щодо можливості скорочення поточних зобов'язань.

Алгоритм розрахунку можливості збільшення оборотних активів у розрізі управління довгостроковими зобов'язаннями такий:

– величина оборотних активів, виходячи з максимально прийнятного коефіцієнту формування оборот-

Зобов'язання та оборотні активи за відповідними коефіцієнтами по підприємствах України за видами економічної діяльності у 2019 р., млн грн

№ п/п	Вид економічної діяльності	Зобов'язання		Оборотні активи по зобов'язанням	
		довгострокові	поточні	довгостроковим	поточним
1	Сільське, лісове та рибне господарство	-	-	967250,2	945015,1
2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	33406,4	136951,5	496340,2	497803,4
3	Переробна промисловість	150240,6	566077,2	2292399	2138009
4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	29108,0	94588,8	508922,6	509657,5
5	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	5648,4	12339,3	32737,6	32410,4
6	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	123559,1	573732,1	2945568	2918588
7	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	71645,3	119714,8	371649,4	370144,8
8	Інформація та телекомунікації	22622,3	35929,9	112935,8	112688,7
9	Фінансова та страхова	-	-	-	-
10	Професійна, наукова та технічна діяльність	33334,3	156302,3	695113,9	673906,5
11	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	18101,9	56467,2	163701,6	160043,9
12	Освіта	18,50	193,1	1790,8	1853,2
13	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2442,2	3902,1	9473,5	9444,1
14	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	7652,4	10831,7	-	-
15	Надання інших видів послуг	-	-	-	-

них активів у розрахунку величини довгострокових зобов'язань: $OA = 170961,0 / 0,78 = 219180,8$ млн грн;

– можливість збільшення оборотних активів при цьому показнику довгострокових зобов'язань: $219180,8 + 289741,8 = 508922,6$ млн грн.

Аналогічно роблять розрахунки щодо можливості збільшення оборотних активів у розрахунку величини поточних зобов'язань.

Висновки. Результати проведеного дослідження дали змогу виявити можливість визначити потреби суб'єктів господарювання різних видів економічної діяльності шляхом зіставлення виробничого ресурсу та результативного показника методом аналізу середовища функціонування. Зокрема, дослідження варіантів формування обсягу оборотних активів через вплив поточних і довгострокових зобов'язань у підприємствах України за видами економічної діяльності показало, що найбільш ефективним видом економічної діяльності внаслідок збільшення оборотних активів є діяльність у сфері адміністративного та допоміжного

обслуговування (позиція 11, коефіцієнт 0,9), найменш ефективним – сільське, лісове та рибне господарство (позиція 1, коефіцієнт 0,47). При цьому найбільш ефективним видом економічної діяльності від зменшення зобов'язань є діяльність у сфері освіти (позиція 12, коефіцієнт 0,93), а найменш ефективним – охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (позиція 13, коефіцієнт 0,44). Таким чином, плануючи розвиток видів економічної діяльності в контексті національної економіки, можна за результатами попереднього року визначити величини збільшення оборотних активів та зменшення зобов'язань. Результати дослідження можуть бути використані під час планування сталого розвитку різних видів економічної діяльності.

Подальшими напрямками дослідження є: виявлення закономірностей змін у контексті необоротних активів методом аналізу середовища функціонування та виявлення можливості оптимізації не з погляду максимізації, а з позиції раціонального співвідношення між активами та зобов'язаннями.

Список літератури:

1. Нидлз Б., Андерсон Х., Колдуэлл Д. Принципы бухгалтерского учета / пер. с англ. Я. Соколова. М. : Финансы и статистика, 2004. 496 с.
2. Палий В.Ф., Палий В.В. Финансовый учет: учебное пособие. Москва : ФБК-ПРЕСС, 1998. 304 с.
3. Грей С.Д., Нидлз Б.С. Финансовый учет: глобальный подход / пер. с англ. – Москва. : Волтерс Клувер, 2006. 614 с.
4. Стоун Д., Хитчинг К. Бухгалтерский учет и финансовый анализ. Москва. : Сирин, 1998. 302 с.
5. Neely A. Business Performance Measurement: Unifying Theory and Integrating Practice. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 492 p.
6. Chemchukalenko R.A., Maiboroda O.Y., Liutkina A.V. Evaluating the effectiveness of asset and liability management of the enterprises. Economy and society. 2017. Vol. 11. P. 91.

7. Krukovska E. Formation of initial cost of stocks of own production. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal* [Online], Vol. 2, no.2, pp. 5–16. URL: www.are-journal.com. (2016). (дата звернення 02. 05. 2020).
8. Demjanyuk, I. And Vorobei, D. (2016), Capital as a basis of account for comprehensive potential enterprise: theoretical aspects. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal* [Online], vol. 2, no. 3, pp. 75–87. URL: www.are-journal.com. (дата звернення 02.05. 2020)
9. Марусяк Н.Л. Дебіторська та кредиторська заборгованості як основні регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 2. С. 139–142.
10. Губарик О.М., Губан А.В. Управління кредиторською заборгованістю як фактор забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 10(50). С. 871–874.
11. Black R., Brown K. and Moloney J. (2003), Asset and liability management: what does the future have in store? *Balance Sheet*, Vol. 11 No. 2, pp. 32-38. <https://doi.org/10.1108/09657960310480651>. (дата звернення 02.05.2020)
12. Gerd S. (1995) An analytical approach to asset/liability performance measurement. *Fixed income investment* edited by Thomas Ho Irwin Professional Publishing. Pp. 205-229. URL: <https://www.researchgate.net/publication/228294094> (дата звернення 03.05.2020)
13. Rensburg V., Singleton Janse J. The integration of performance measurement and asset-and-liability management, 2008. URL: <https://repository.nwu.ac.za/handle/10394/2602>. (дата звернення 02.05.2020)
14. Mehta D., Gay-Fung H. Asset and Liability Management. *International Bank Management* 2004. P. 249-278. <https://doi.org/10.1002/9780470759240.ch9>. (дата звернення 03.05.2020)
15. Romanyuk Yu. Asset-Liability Management: An Overview Discussion Paper/Document d'analyse. Discussion Paper 2010-10. Bank of Canada, Ottawa, Ontario, Canada. URL: <https://www.banqueducanada.ca/wp-content/uploads/2010/08/dp10-10.pdf>. (дата звернення 03.05.2020)
16. Marsha W. 2000 "Fair-value accounting for financial liabilities" *The Fair Value of Insurance Business*, edited by Irwin Vanderhoof and Edward Altman. Kluwer Academic Publisher.
17. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення 03.05.2020).
18. Debreu G. 1951. The coefficient of resource utilization. *Econometrica* 19 (3): 273-292.
19. Farrell M. J. 1957. The measurement of productive efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A (General)* 120 (3): P. 253– 290.

References:

1. Needles, B. (2004). *Pryntsyphu bukhhaltenskoho ucheta [Accounting Principles]*. Finance and Statistics, Moscow, Russia. 496 p.
2. Paly V.F., Paly V.V. (1998). *Finansovyyi uchet : uchebnoe posobie [Financial accounting: a training manual]*. FBK-PRESS, Moscow, Russia. 304 p.
3. Gray S. D., Needles B.C. (2006). *Finansovyyi uchet: globalnyi podhod [Financial accounting: global campaign]*. Moscow. : Walters Clover, 614 p.
4. Stone D., Hitching K. (1998) *Buhgalterskiy uchet i finansovyyi analiz. [Accounting and financial analysis]*. Moscow, Russia. 302 p.
5. Neely, A. ed., (2007). *Business Performance Measurement: Unifying Theory and Integrating Practice*. 2nded. Cambridge University Press: Cambridge, UK.
6. Chemchukalenko, R. A., Maiboroda, O. Ye., Liutkina, A. V. (2017). Evaluating the effectiveness of assetand liability management of the enterprises. *Economy and society*, vol. 11, p. 91.
7. Krukovs'ka, E. (2016). Formation of initial cost of stocks of own production. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal* [Online], vol. 2, no. 2, pp. 5–16. Available at: <http://arejournal.com> (accessed 02. 05. 2020)
8. Demjanyuk, I. and Vorobei, D. (2016). Capital as a basis of account for comprehensive potential enterprise: theoretical aspects. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal* [Online], vol. 2, no. 3, pp. 75–87. Avail able at: <http://are-journal.com> (accessed 02. 05. 2020)
9. Marusyak, N. L. (2010). Accounts receivable and payables as the main regulators of the circulating capital of the enterprise. *Bulletin of Khmelnytsky National University*, vol. 2, no. 2, pp. 139–142.
10. Gubarik, O. M. and Guban, A. V. (2017). Management of accounts payable as a factor of providing financial and economic security of the enterprise. *Young scientist*, no. 10(50), pp. 871–874.
11. Black, R., Brown, K. and Moloney, J. (2003). Asset and liability management: what does the future have in store? *Balance Sheet*, vol. 11, no. 2, pp. 32–38. <https://doi.org/10.1108/09657960310480651>.
12. Gerd, S. (1995). An analytical approach to asset / liability performance measurement. *Fixed income investment* edited by Thomas Ho Irwin Professional Publishing, pp. 205–229.
13. Rensburg, V., Singleton, Janse J. (2008). The integration of performance measurement and asset-andliability management. Available at: <https://repository.nwu.ac.za/handle/10394/2602> (accessed 02. 05. 2020)
14. Mehta, D., Gay-Fung, H. (2004). Asset and Liability Management. *International Bank Management*, chapter, pp. 249–278. <https://doi.org/10.1002/9780470759240.ch9>.
15. Romanyuk, Yu. (2010). Asset-Liability Management: An Overview Discussion Paper / Document d'analyse. Discussion Paper 2010-10. Bank of Canada, Ottawa, Ontario, Canada. Available at: <https://www.banqueducanada.ca/wp-content/uploads/2010/08/dp10-10.pdf> (accessed 03. 05. 2020).

16. Marsha, W. (2000). Fair-value accounting for financial liabilities. The Fair Value of Insurance Business, edited by Irwin Vanderhoof and Edward Altman. Kluwer Academic Publisher.
17. The official site of State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 03. 05. 2020).
18. Debreu, G. (1951). The coefficient of resource utilization. *Econometrica*, vol. 9(3), pp. 273–292. <https://doi.org/10.2307/1906814>
19. Farrell, M. J. (1957). The measurement of productive efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society, Series A*, 120(3), pp. 253–290. <https://doi.org/10.2307/2343100>.

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье обоснованы подходы по принятию решений по управлению обязательствами в условиях необходимости увеличения активов по видам экономической деятельности Украины. Доказана возможность использования корреляционно-регрессионного анализа для определения наиболее благоприятных вариаций (по плотности связи) между результативным показателем (видов активов) и производственными факторами (видами пассивов). Применен метод анализа среды функционирования для выявления максимально возможного сокращения текущих и долгосрочных обязательств и максимально возможного увеличения объема оборотных активов. Установлено, что наиболее эффективным видом экономической деятельности вследствие увеличения оборотных активов в Украине была деятельность в сфере административного и вспомогательного обслуживания (0,90), наименее эффективным – сельское, лесное и рыбное хозяйство (0,47); наиболее эффективным видом экономической деятельности от уменьшения обязательств является деятельность в сфере образования (0,93), а наименее эффективным – здравоохранение и предоставление социальной помощи (0,44). Результаты исследования могут быть использованы при планировании устойчивого развития различных видов экономической деятельности.

Ключевые слова: обязательства, активы, виды экономической деятельности, субъекты хозяйствования, прибыль, эффективность.

EVALUATION OF THE EFFICIENCY OF THE ENTERPRISE LIABILITIES MANAGEMENT

The article substantiates the approaches to decision-making on liability management in terms of the need to increase assets by type of economic activity of Ukraine. The possibility of using correlation-regression analysis to determine the most favorable variations (in terms of the relationship) between the performance indicator (types of assets) and production factors (types of liabilities) is proved. It is proved that the activity of an economic entity is possible in the presence of resources own and borrowed funds. The importance of the latter is especially important because in a market economy, the development of economic activity is possible in the presence of borrowings that create liabilities. The article defines liabilities as a problem for the entity, so there is a need to reduce them to take into account the impact on assets, and therefore the measurement of liabilities should be performed as a measure of effectiveness – through the ability to reduce liabilities and increase assets. The method of analysis of the operating environment is used to identify the maximum possible reduction of current and long-term liabilities and the maximum possible increase in current assets. It is determined that in the conditions of modern economic relations, not always expediency of development of these or those kinds of economic activity should be considered from the point of view of size of profit. The financial result only reflects the temporary success and does not allow to talk about existing trends in the national economy. It was found that the most efficient type of economic activity due to the increase in current assets in Ukraine was the activity in the field of administrative and support services (0.90), the least effective – agriculture, forestry and fisheries (0.47); the most effective economic activity from debt reduction is education (0.93) and the least effective is health care and social assistance (0.44). Thus, analyzing and planning the development of economic activities in the context of the national economy, it is possible to determine the values of the increase in current assets and decrease in liabilities based on the results of the previous year. The results of the study can be used in planning the sustainable development of various economic activities.

Key words: liabilities, assets, types of economic activity, business entities, profit, efficiency.